

Az államok alapvető jogainak és kötelességeinek törvénybe iktatása

A második világháború után végbement gyökeres változások olyan új, a meglevőktől minőségileg különböző államközi kapcsolatok kiépítését igénylik, amelyek megfelelő keretet biztosítanak egy új gazdasági és politikai világrend létrehozásához. Ugyanakkor az emberiséget foglalkoztató nagy kérdések (nukleáris leszerelés, a gazdasági elmaradottság felszámolása, környezetvédelem, a világűr és a tengerfenék felhasználása) nem oldhatók meg demokratikus módon és hosszabb távon a jelenleg érvényben levő, az erőviszonyokra, a kolonializmus és neokolonializmus gyakorlatára, diktátumokra alapozott nemzetközi kapcsolatok feltételei között. E kérdések megoldása olyan megközelítést követel, amely tiszteletben tartja minden nép és nemzet, nem utolsósorban a jövő nemzedékek érdekeit.

Az új típusú államközi kapcsolatok és nemzetközi rend kiépítése feltételezi az új realitásokhoz igazodó nemzetközi jog megújítását is, amely elvi és jogi alapul szolgálhat a korszerű nemzetközi viszonyok megteremtéséhez: „Szükség van a nemzetközi jogszabályok javítására, a nemzetközi kapcsolatok új normáinak és elveinek elfogadására a népek teljes jogegyenlőségen és kölcsönös tiszteleten alapuló egymás mellett élése követelményeinek megfelelően...” (A *Román Kommunista Párt XI. kongresszusa*. Bukarest, 1975. 670.)

Egy új világrend alapelveire épített nemzetközi jog kidolgozása bonyolult és időt igénylő folyamat, harc a régi és az új között. Feltételezi jó néhány régi alapelv tartalmi megújítását, a nemzetközi viszonyok demokratikus fejlődéséből fakadó követelmények szem előtt tartását, valamint a nemzetközi jog új valóságot tükröző normáinak megjelenését.

A nemzetközi jog fejlesztésének és bővítésének folyamatában különös fontosságú az alapelvek tartalmának pontos és világos megfogalmazása, ez pedig az államok alapvető jogainak és kötelezettségeinek félreérthetetlen meghatározását jelenti. Ennek fontosságát és időszerűségét, egy „egyetemes jellegű magatartáskódex” kidolgozásának szükségességét hangsúlyozta Nicolae Ceaușescu elvtárs 1975. december 18-án a Nagy Nemzetgyűlés előtt elhangzott beszédében: „Országunk javasolta egy egyetemes jellegű magatartáskódex kidolgozását és elfogadását, amely szerencsésen kiegészíthetné az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányát azzal, hogy szintetizálná azt a széles körű tapasztalatot, amelyet az államok a háború utáni időszakban halmoztak fel, az igazságosság és méltányosság, a nemzetek közötti tisztelet és bizalom szellemétől áthatott új nemzetközi kapcsolatok létrehozására tett erőfeszítéseinkben.”

Az ENSZ-ben elfogadott okmányok mindmáig csupán a közgyűlés ténykedését jelzik, nem nemzetközi megegyezés érvényűek, jogerejük sincs. Éppen ezért vált szükségessé egy olyan sokoldalú, kötelező érvényű jogi-politikai okmány kidolgozása, amely előírja az államok alapvető jogait és kötelezettségeit a nemzetközi kapcsolatokban. Ezt a valóságból fakadó szükségszerűséget — és nem utolsósorban a népeknek azt az óhaját, hogy a világszervezet növelje befolyását a nemzetközi élet minden területén — fejezte ki a szocialista Románia a közgyűlés XXX. ülészakán, amikor az államok alapvető jogait és kötelezettségeit tartalmazó egyetemes jellegű magatartáskódex elfogadását javasolta.

Az alapvető állami, nemzeti jogok és kötelezettségek pontos meghatározásának eszméje az elmúlt évszázadban több román gondolkodót is foglalkoztatott. Dimitrie Bolintineanu szerint a nemzeteknek joguk van az önkormányzathoz, az önmegőrzéshez, a külső támadás visszaveréséhez, sajátágaiknak szabad fejlődéséhez mindaddig, amíg nem sértik más nemzetek érdekeit; minden nemzet első-

rendű feladata a más nemzetek iránti megértés, szeretet és kölcsönös segítség. (*Cartea poporului român*. București, 1869. 11.)

Az államok alapvető jogainak és kötelezettségeinek kérdésével találkozunk — magasabb fokon — a Román Kommunista Párt dokumentumaiban, különösen a XI. kongresszus határozataiban. A szocialista Romániának az ENSZ XXX. közgyűlésen elhangzott javaslata az államok néhány olyan alapvető jogát és kötelezettségét tartalmazza, amely helyet kér a magatartásködexben.

— Minden államnak szent joga a szabad lét, a nemzeti függetlenség és szuverenitás, a béke és a biztonság.

Ez a jog lényegében az államok alapvető jogainak egész sorát foglalja magában. Elsősorban a szabad léthez való jogot, amely lényeges feltétele annak, hogy az államok és népek a többi alapvető jogban is részesüljenek, hogy teljes értékű nemzetközi személyekké válhassanak.

A függetlenséghez, a nemzeti önállósághoz, a békéhez, a nemzetközi biztonsághoz való jog a szabad léthez való jog szerves tartozéka, és a nemzetközi jog új, központi elve, amely az agresszív háborút elítélésének, az államok közti együttműködés fejlődésének a feltételei közt született meg. Országunk, a többi szocialista állam mellett, együtt a haladó társadalmi erőkkkel az egyenlőségen, sokoldalú együttműködésen, új nemzetközi kapcsolatokon nyugvó igazságos békéért küzd.

— Minden népnek elidegeníthetetlen joga, hogy önállóan döntsön sorsa felől; maga válassza meg és szabadon fejlessze, saját akaratának és érdekeinek megfelelően, külső beavatkozástól mentesen, politikai, gazdasági és társadalmi rendszerét.

Ennek az alapvető jognak az elismerésétől és kölcsönös tiszteletben tartásától függ az önállóság, a nemzeti függetlenség gyakorlása, az új típusú nemzetközi viszonyok kialakítása.

— Az összes államok teljes jogi egyenlősége nagyságuktól, földrajzi helyzetüktől, fejlettségi szintüktől, társadalmi berendezésüktől függetlenül.

„Az egyenlőséghez való jog”-nak megfelelően minden állam ugyanazon jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik a nemzetközi életben. Ez a jog feltételezi az egyes államok vagy államcsoportok kiváltságos helyzete, bármilyen uralomra, megkülönböztetésre vagy a világnak érdekövezetek szerinti felosztására való törekvés felszámolását. Nicolae Ceaușescu elvtárs mondotta 1975-ben a mexikói parlament ünnepi ülészakán, hogy valamely nép jelentősége nem csupán területének nagyságától, a lakosság számától függ, hanem elsősorban azon mérhető le, hogy milyen az alkotóképessége, hogyan tud hozzájárulni a tudomány és a kultúra fejlesztéséhez.

Az államok egyenlőségének elismerése és tiszteletben tartása nem más, mint az új típusú, valóban demokratikus nemzetközi politikai és gazdasági világrend megvalósításának alapfeltétele.

— Minden népnek joga van a fejlődéshez, a haladáshoz és ahhoz, hogy természeti erőforrásaival önállóan rendelkezék.

Ez az alapvető jog különösen azokat az országokat védi, amelyek nemrég nyerték el függetlenségüket. Ma már a népek és államok sokoldalú fejlődése és haladása nem csupán egyetlen ország ügye, hanem az egész emberiségé. Ez a jog szervesen kapcsolódik az államok békéhez való jogához, de ugyanakkor a többi alapvető joghoz is. Ezt a szoros összefüggést hangsúlyozta Mexikó külügyminisztere az ENSZ-közgyűlés VII. rendkívüli ülészakán: a békéhez való jog elképzelhetetlen a fejlődéshez való jog nélkül.

Az államoknak a fejlődéshez és a haladáshoz való joga szükségszerűen feltételezi a természeti erőforrások feletti teljes rendelkezést. Ez a fejlődés sine qua non biztosítéka. Ez azonban nem jelentheti a természeti kincsek és erőforrások ésszerű, az egész emberiség érdekében való felhasználásának megakadályozását. Ez a követelmény abból a realitásból fakad, hogy a természeti erőforrások nem egymórnál oszlanak meg — a fejlődéshez és haladáshoz jogot formáló — államok között.

— Mindegyik állam természetes joga megvédeni magát a nemzeti szuverenitás és függetlensége ellen irányuló bármilyen merénnyel szemben, minden eszközzel, beleértve a fegyveres védekezést is, abban az esetben, ha fegyveres támadás éri.

Az államoknak ez a joga a léthez való jogból fakad. Éppen ezért összeegyeztethető a nemzetközi jog alapelveivel, hiszen nem más, mint a jus cogens gentium alkotóeleme. Az ENSZ Alapokmányának 51. szakasza tartalmazza az államoknak ezt a jogát, és ennek megsértése esetében megengedi a fegyveres erők használatát is.

Az országok és népek önvédelmi joga viszonylag új keletű; szentesítése egyidejű az államok közti kapcsolatokban az erőszak alkalmazása vagy az erőszakkal való fenyegetőzés eltiltásával.

— Az összes államoknak joguk van a teljes egyenlőség feltételei között részt venni a közös érdekű nemzetközi problémák megvitatásában és megoldásában.

A jelenlegi viszonyok között minden államnak, nagyságától függetlenül, rendelkeznie kell azzal a lehetőséggel, hogy az egyenlőség alapján részt vehessen a közös érdekű — általános vagy regionális — nemzetközi kérdések megvitatásában és megoldásában. A nagy nemzetközi problémák — mint például a béke megszilárdítása — nem oldhatók meg demokratikusan az összes államok részvétele nélkül, minthogy az emberiség sorsáért és jövőjéért közösen felelős minden állam. Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára jelentette ki egyik sajtónyilatkozatában: „Századunk történelme világosan bizonyítja, hogy csupán a nagyhatalmak egyezségére épülő béke bizonylatlan béke [...] az a béke, amely nem ismeri el az összes nemzetek hozzájárulását és érdekeit, nem lehet életképes.”

A nemzetközi kérdések megoldásához való tevékeny hozzájárulás joga, az államok közötti kapcsolatok demokratizálódása, egy új politikai-gazdasági világrend kialakulásának folyamata nem jelenti azonban a nagyhatalmak sajátos szerepének csökkentését.

— Mindegyik államnak joga van akadálytalanul hozzájutni a tudomány és a technika vívmányaihoz.

Az államok gazdasági kötelezettségeit és jogait tartalmazó alapokmány (1974) szentesíti ezt az alapvető jogot, de ugyanakkor jó néhány olyan ENSZ-határozat is tartalmazza, amelyet Románia kezdeményezett (például *A korszerű tudomány és technológia szerepe a nemzetek fejlődésében és az államok közti gazdasági, tudományos-műszaki együttműködés erősítésének szükségessége* című határozat, amelyet 1973. december 17-én fogadott el a világszervezet közgyűlése).

— Az államoknak, társadalmi berendezésüktől függetlenül, joguk és kötelességük az összes területeken együttműködni — a kölcsönös előnyök alapján — az egyetemes béke és biztonság fenntartásának, az összes nemzetek s első-sorban a fejlődő nemzetek gazdasági és társadalmi haladásának előmozdítása céljából.

Az együttműködéshez való jog jelentősége egyre növekszik a nemzetközi életben. Ma a nemzetközi jog lényegében az államok közti sokoldalú és békés együttműködés joga. Minden országnak joga van több- vagy kétoldali együttműködési viszonyt teremteni más államokkal, részt venni a különböző nemzetközi szervezetekben, kereskedelmi kapcsolatokat kötni bármelyik országgal.

Az államok alapvető jogainak biztosítása mellett hazánk javaslata az államok alábbi alapvető nemzetközi kötelezéseit is tartalmazza:

— az államok semmilyen formában, semmilyen ürüggyel és semmilyen körülmények között nem szabad hogy beavatkozzanak más államok belügyeibe vagy külügyeibe;

— tiszteletben kell tartani mindegyik állam határainak sérthetetlenségét és területi integritását, következőképpen tartózkodni kell minden olyan kísérlettől, amely valamely állam nemzeti egysége vagy területi integritása ellen irányul;

— minden államnak kötelessége harcolni a kolonializmus teljes felszámolásáért;

— az államok nemzetközi kapcsolataikban semmilyen ürüggyel, semmilyen körülmények között és semmilyen formában nem fenyegetőzhetnek erőszakkal és nem alkalmazhatnak erőszakot, nem folyamodhatnak a katonai, politikai, gazdasági vagy más természetű kényszerítés eszközeihez más államokkal szemben;

— az összes államok kötelesek minden körülmények között csakis békés eszközökkel rendezni nemzetközi nézeteltéréseiket;

— az államok kötelessége jóhiszeműen eleget tenni a nemzetközi joggal összhangban vállalt kötelezettségeiknek.

A szocialista Románia nemzetközi dokumentumai, valamint a nemzetközi jog román fölfogása hangsúlyozza, hogy a szóban forgó jogi alapelvek, az államok alapvető jogai és kötelezettségei szerves kapcsolatban állnak egymással, egymást feltételezik és egyenlő értékűek. Románia Szocialista Köztársaság és Guinea Köztársaság barátsági és együttműködési szerződésében (1974. március 11.) az alábbiakat olvashatjuk: „A magas szerződő felek kijelentik, hogy a nemzetközi jog em-

líftt alapelvei összefüggnek, s bármelyik értelmezésénél és alkalmazásánál tekintetbe kell venni a többi elvet is; a nemzetközi jog emez alapelveit szigorúan tiszteletben kell tartaniuk az összes államoknak egymás közti kapcsolataikban, és ezen elvek egyikének megszegése soha és semmilyen körülmények között nem indokolható.“

Az elmúlt években Románia számos olyan kétoldali szerződést kötött — szocialista és nem szocialista országokkal —, amelyekben kinyilatkoztatja az államok alapvető jogait és kötelezettségeit. Példa erre Románia Szocialista Köztársaság és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság barátsági és együttműködési szerződése, amelynek első szakasza ismételt tartalmazza azokat a jogokat és kötelezettségeket, amelyeket minden államnak vállalnia kell a nemzetközi életben. Mindez helyet kapott abban a közel 50 közös nyilatkozatban is, amelyet országunk vezetői — a legmagasabb szinten — írtak alá. Románia külügyminisztere, George Macovescu mutatott rá, hogy azok a barátsági és együttműködési szerződések, közös nyilatkozatok, amelyeket Románia Szocialista Köztársaság kötött, túllépi már a kétoldali megállapodások kereteit, általános példaadó értékévé váltak, hozzájárulnak a nemzetek közötti együttműködéshez, a nézetkülönbségek enyhítéséhez.

Az országok és népek alapvető jogainak és kötelezettségeinek elismerése és alkalmazása a nemzetközi kapcsolatokban hozzájárul az új típusú államközi kapcsolatok kiépítéséhez és fejlesztéséhez, az emberiség haladásához, a béke megerősítéséhez.

Marțian I. Niciu

Petre Rozália: Ablak